

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE ISTORIE "NICOLAE IORGA"

STUDII ȘI MATERIALE

DE

ISTORIE MEDIE

VOLUMUL XXIII

2005

MUZEUL BRĂILEI

EDITURA ISTROS

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE "NICOLAE IORGA"

STUDII ȘI MATERIALE
DE
ISTORIE MEDIE

VOL. XXIII, 2005

SUMAR

BIZANȚUL ȘI MOȘTENIREA SA

SUZANA MORE HEITEL, Despre biserica lui Ahtum de la Morisena (Cenad)	9
LIVIU PILAT, Sihastrul Sava, Ștefan al II-lea și întemeierea Mitropoliei de Roman	23
ȘTEFAN S. GOROVEI, Titlurile lui Ștefan cel Mare. Tradiție diplomatică și vocabular politic	41
PETRONEL ZAHARIUC, FLORIN MARINESCU, O manifestare a moștenirii bizantine în diplomația medievală moldovenească și câteva note despre biserica mănăstirii Golia	79

ISTORIE SOCIALĂ

VIOLETA BARBU, Pagini din istoria căsătoriei în țările române. Căsătoria ca sacrament (secolul al XVII-lea)	101
OANA RIZESCU, Construirea statului prin controlul datorțiilor. Chezășia și relațiile contractuale în Țara Românească în secolele XV-XVII (Partea a II-a: Sec. XVII)	117
PAUL CERNOVODEANU, O familie de diplomați români din Transilvania la cumpăna dintre veacurile XVII și XVIII. Corbea din Șcheii Brașovului	145

GHEORGHE LAZĂR, <i>Negustori mecena în Țara Românească (secolul al XVIII – lea)</i>	159
---	-----

PUTERI MARITIME – PUTERI TERESTRE

OVIDIU CRISTEA, Proiecte de alianță veneto - otomană în timpul domniei lui Baiazid al II-lea	169
ANCA POPESCU, Anul 1540 și problema "închiderii" Mării Negre otomane	183
ȘTEFAN ANDREESCU, Principatul Mingreliei și Poarta Otomană: raporturi politice și comerciale (prima jumătate a secolului XVII)	195
ILEANA CĂZAN, Campania antiotomană din 1664 și pacea de la Vasvár (Eisenberg). Preliminarii și consecințe	203

DISCUȚII

ȘTEFAN S. GOROVEI, Stemele lui Ștefan cel Mare de la Cetatea Albă	215
EUGEN DENIZE, Semnificația haraciului în relațiile moldo-otomane din vremea lui Ștefan cel Mare. Câteva considerații	227

MEMORIA ARHIVELOR

IOAN-AUREL POP, O mărturie venețiană contemporană despre evenimentele din anul 1538	241
MARIA MAGDALENA SZÉKELY, Un document de la Miron Vodă Barnovski ..	253
ALEXANDRU MAREȘ, Considerații pe marginea indicilor de cărți oprite din secolul al XVII-lea	257
ANDREI PIPPIDI, Noi mărturii despre relațiile lui Rákoczi cu românii	281
IONEL CÂNDEA, Un document de la Grigore al II-lea Ghica voievod (1749)	301
ADDENDA ET CORRIGENDA.....	307

RECENZII ȘI NOTIȚE BIBLIOGRAFICE.....	333
<i>Documenta catholicorum Moldaviae, seria A, Documente românești. I Fondul Episcopiei Romano-Catolice Iași, vol. I, 1627 – 1750, volum întocmit de SILVIU VACARU și ANTON DESPIŢESCU, Edit. Presa Bună, Iași, 2002, 229 p. (Radu Cucuteanu);</i> DIMITRIE DANIEL PHILIPPIDE, <i>Istoria României</i> , traducere, studiu introductiv și note Olga CİCINCI, Edit. Pegasus Press, București, 2004, 377 pag. (Andrei Pippidi); DANUTA BOGDAN, WOJCIECH POLAK, <i>Listy hetmana Stanisława Żółkiewskiego do kanclerza Wawrzyńca Gembickiego z lat 1609 - 1612 ze Sztokholmskiego Riksarkivet</i> [Scrisorile hatmanului Stanaislav Żółkiewski către cancelarul Wawrzyniec Gembicki], în <i>Zapiski Historyczne</i> , t. LXI, 1996, p. 82-109. (Tatiana Cojocar); TOMASZ KEMPA, <i>Nieznany list Melecjusza Smotryckiego (do Adama Chreptowicza)</i> [O scrisoare necunoscută a lui Meletie Smotrycki către Adam Chreptowicz], în <i>Nasza Przyszłość, Studia z dziejów kościoła i kultury katolickiej w Polsce</i> , Cracovia, Nr. 102, 2004, p. 427-449. (Tatiana Cojocar); <i>Istoria României. Compendiu</i> , coordonatori: IOAN-	

AUREL POP și IOAN BOLOVAN, Edit. Institutului Cultural Român – Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2004, 809 pp.+15 hărți. (*Cristian Luca*); MICHEL PASTOUREAU, *O istorie simbolică a Evului Mediu occidental*, trad. din franceză de Em. Galaicu-Păun, Edit. Cartier, Colecția Cartier istoric, Chișinău, 504 p. (*Silviu Andrieș - Tabac*); KAZIMIERZ JASINSKI, *Rodowód Pierwszych Piastów* [Originea primilor Piaști], Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Poznań 2004, p. 307. (*Tatiana Cojocar*); MARIE DE TESTA et ANTOINE GAUTIER, *Drogmans et diplomates européens auprès de la Porte Ottomane*, Les Éditions Isis, Istanbul, 2003, 469 p. + il. (*Paul Cernovodeanu*); *Ștefan cel Mare și Sfânt. Atlet al credinței creștine*, Edit. "Mușatinii", Sfânta Mănăstire Putna, 2004, 514 p. (*Tatiana Cojocar*); MATEI CAZACU, *Dracula*, suivi du *Capitaine Vampire*, une nouvelle roumaine par Marie Nizet (1870), Tallandier, Paris, 2004, 636 p. (*Ștefan Andreescu*); GYULA KRISTO, *Ardealul timpuriu (895-1324)*, Szeged, 2004, 394 p. (Biblioteca de Istorie Medie din Szeged, 20) (*Șerban Papacostea*); KÁROLY VEKOV, *Locul de adevărită din Alba-Iulia. Secolele XIII-XVI*, Bibliotheca Rerum Transilvaniae XXIX, Centrul de Studii Transilvane-Fundația Culturală Română, Gloria, 2003, 449 p. + 7 anexe. (*Violeta Barbu*); MIHAELA SANDA SALONTAI, *Mănăstiri dominicane din Transilvania*, Edit. Nereamiae Napocae, Cluj-Napoca, 2002, 360 p., 103 pl. (*Violeta Barbu*); LIDIA GROSS, *Confreriile medievale în Transilvania (secolele XIV-XVI)*, Edit. Grinta, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004, 332 p. (*Violeta Barbu*); *Humanismus in Ungarn und Siebenbürgen. Politik, Religion und Kunst im 16. Jahrhundert*, ed. Ulrich A. Wien, K. Zach, Köln, Böhlau, 2004, 240 p. (*Mária Pakucs*); LAURENȚIU RĂDVAN, *Orașele din Țara Românească până la sfârșitul secolului al XVI-lea*, Edit. Universității "Alexandru Ioan Cuza", (Historica 35), Iași, 2004, 595 p. (*Alexandru Ciocîltan*); OVIDIU CRISTEA, *Veneția și Marea Neagră în secolele XIII-XIV. Contribuții la studiul politicii orientale venețiene*, Edit. Istros, Brăila, 2004, XV+224p. (*Ștefan Aftodor*); MIRCEA D. MATEI, RADU CÂRCIUMARU, *Studii noi despre probleme vechi. Din istoria medie a românilor*, Edit. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2004, 157 p.+18 fig. (*Cristian Luca*); *L'Italia e l'Europa Centro-Orientale attraverso i secoli. Miscellanea di studi di storia politico-diplomatica, economica e dei rapporti culturali*, a cura di/ edited by Cristian Luca, Gianluca Masi, Andrea Piccardi, Museo di Brăila - Istros Editrice, Brăila - Venezia, 2004, 436 pp. (*Alexandru Simon*); ALEXANDRU SIMON, *Feleacul (1367-1587)*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004, 386 p. (*Șerban Papacostea*); *Arhiva Istorică a României*, serie nouă, vol. I (2004), nr. 1, Edit. Scriptorium, București, 2004, 272 p. (*Șerban Papacostea*); PANAIT I. PANAIT și DANIEL FLAUT, *Arheologie medievală română*, Ovidius University Press, Constanța, 2004, 390 p. (*Șerban Papacostea*); VICTOR SPINEI, *Les répercussions de la grande invasion mongole de 1241-1242 sur l'espace carpato-danubien reflétées surtout dans les oeuvres des chroniqueurs italiens*, München, R. Oldenbourg Verlag, 2002-2003 (*Șerban Papacostea*); MIHAI COSTĂCHESCU, *Corespondență*, volum editat de Dumitru Ivănescu, Virginia Isac, Sorin D. Ivănescu, Junimea, Iași, 2003, 677 p. (*Șerban Papacostea*); *Interferențe româno-elene (secolele XV-XVII)*, volum editat de LEONIDAS RADOS, Fundația Academică "A.D. Xenopol", (Academia

Română, Institutul de Istorie "A.D. Xenopol"), Iași, 2003, 286 p. (*Șerban Papacostea*); *Olteneștile de B. Petriceicu Hasdeu. Patru discursuri. Originele Craiovei. Christ și Tudor Vladimirescu*. Studiu introductiv și ediție de OVIDIU PECICAN, Edit. Limes, Cluj-Napoca, 2002, 158 p. (*Șerban Papacostea*); OVIDIU PECICAN, *B.P. Hasdeu istoric*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2004, 319 p. (*Șerban Papacostea*).

IN MEMORIAM.....	381
ABREVIERI	389

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE "NICOLAE IORGA"

STUDII ȘI MATERIALE
DE
ISTORIE MEDIE
VOL. XXIII, 2005

SOMMAIRE

BYZANCE ET SON HÉRITAGE

SUZANA MORE HEITEL, Observations concernant l'église d'Ahtum à Morisena (Cenad)	9
LIVIU PILAT, L'ermite Sava, le prince Etienne II de Moldavie et la création du siège métropolitain de Roman	23
ȘTEFAN S. GOROVEI, Les titres d'Etienne le Grand. Tradition diplomatique et vocabulaire politique	41
PETRONEL ZAHARIUC, FLORIN MARINESCU, Un témoignage de l'héritage byzantin dans la diplomatie médiévale moldave et quelques notes sur l'église Golia	79

HISTOIRE SOCIALE

VIOLETA BARBU, Pages d'histoire du mariage dans les pays roumains. Le mariage comme sacrement (le XVII ^e siècle).....	101
OANA RIZESCU, La construction de l'État par le contrôle des dettes. La garantie et les relations contractuelles en Valachie (XV ^e -XVII ^e siècles). II. Le XVII ^e siècle....	117

PAUL CERNOVODEANU, Une famille de diplomates Roumains de Transylvanie (fin du XVII ^e siècle - début du XVIII ^e siècle)	145
GHEORGHE LAZĂR, Les marchands mécènes en Valachie (le XVIII ^e siècle)	159

PUISSANCES MARITIMES, PUISSANCES CONTINENTALES

OVIDIU CRISTEA, Projets d'alliance entre Venise et la Sublime Porte pendant le règne de Bayezid II	169
ANCA POPESCU, L'année 1540 et la question de la « fermeture » de la mer Noire ottoman	183
ȘTEFAN ANDREESCU, La Mingrélie et la Sublime Porte. Rapports politiques et commerciales (la première moitié du XVII ^e siècle)	195
ILEANA CĂZAN, La guerre de 1664 et la paix de Vasvár. Préliminaires et conséquences	203

DISCUSSIONS

ȘTEFAN S. GOROVEI, Les armoiries d'Etienne le Grand à Cetatea Albă	215
EUGEN DENIZE, La signification du tribut dans les relations entre l'Empire Ottoman et la Moldavie pendant le règne d'Etienne le Grand. Quelques observations	227

LA MÉMOIRE DES ARCHIVES

IOAN AUREL POP, Un témoignage vénitien contemporain sur la campagne de Suleyman le Magnifique contre la Moldavie (1538)	241
MARIA MAGDALENA SZÉKELY, Un document du prince Miron Barnovski	253
ALEXANDRU MAREȘ, Observations sur l'index des livres interdits du XVII ^e siècle	257
ANDREI PIPPIDI, Témoignages nouveaux sur les relations de François Rákoczy avec les Roumains	281
IONEL CÂNDEA, Un document du prince Gregoire II Ghika (1749)	301
ADDENDA ET CORRIGENDA	307
COMPTES-RENDUS ET NOTES BIBLIOGRAPHIQUES	333
IN MEMORIAM	381
ABREVIATIONS	389

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE “NICOLAE IORGA”

STUDII ȘI MATERIALE
DE
ISTORIE MEDIE
VOL. XXIII, 2005

CONTENTS

BYZANTIUM AND HIS HERITAGE

SUZANA MORE HEITEL, About Ahtum's Church from Morisena (Cenad)	9
LIVIU PILAT, The Hermit Sava, the Prince Stephen II of Moldavia and the Origin of the Bishopric of Roman	23
ȘTEFAN S. GOROVEI, Stephen the Great's titles. Diplomatic Tradition and Political Vocabulary	41
PETRONEL ZAHARIUC, FLORIN MARINESCU, An Example of Byzantine Heritage in the Moldavian Medieval Diplomatic and some Remarks on Golia Church	79

SOCIAL HISTORY

VIOLETA BARBU, Inquiries in the History of Marriage in the Romanian Principalities. The Marriage as Sacrement (the 17 th century)	101
--	-----

OANA RIZESCU, State building through the Control over Debts. Legal Guarantees and contractual Relationships in Wallachia during the 15 th - 17 th centuries. II. The 17 th century	117
PAUL CERNOVODEANU, A Family of Romanian Diplomats from Transylvania in the 17 th - 18 th centuries	145
GHEORGHE LAZĂR, The Merchants « Maecenas » in Wallachia (the 18 th century).....	159

MARITIME POWERS, CONTINENTAL POWERS

OVIDIU CRISTEA, Projects of Military Collaboration between Venice and the Ottoman Empire during the Reign of Bayezid II	169
ANCA POPESCU, 1540: the Turning Point of the Question of the Black Sea Enclosure by the Ottomans	183
ȘTEFAN ANDREESCU, The Mingrelian Principality and the Ottoman Porte. Political and Commercial Relations (the first half of the 17 th century)	195
ILEANA CĂZAN, The War of 1664 and the Peace of Vasvar. Preliminaries and Consequences	203

DEBATES

ȘTEFAN S. GOROVEI, Stephen the Great's Coats of Arms at Cetatea Albă	215
EUGEN DENIZE, The Significance of the Tribute for the Relations between the Moldavians and the Ottomans during the Reign of Stephen the Great. Some considerations	227

THE MEMORY OF THE ARCHIVES

IOAN AUREL POP, A Venetian Document about the Campaign of Suleyman the Magnificent against Moldavia (1538)	241
MARIA MAGDALENA SZÉKELY, A Document from Miron Barnovski	253
ALEXANDRU MAREȘ, Remarks of the index of Forbidden Books in the 17 th century	257
ANDREI PIPPIDI, New Documents on the Relations between Francis Rákoczy and the Romanians	281
IONEL CÂNDEA, A document from the prince Gregoire II Ghika (1749)	301
ADDENDA ET CORRIGENDA	307
REVIEWS AND BIBLIOGRAPHICAL NOTES	333
IN MEMORIAM	381
ABBREVIATIONS	389